

ААРЕР лежить ряд заданий, которые рассматривают компетенции преодоления жизненных трудностей в трех сферах: шкала прямого наблюдения, поведение в бытовой среде, поведение в школе или на работе. Проведено исследование динамики показателей в этих сферах для возрастных групп подростков и юношей с аутичными расстройствами возрастом 14, 16 и 18 лет соответственно. На основе данных экспериментальных наблюдений показано, что во всех рассмотренных шести функциональных сферах для лиц с расстройствами аутизма показатели уменьшаются, в отличие от обычной молодежи. Проведенные исследования убедительно доказывают существование особенностей динамики поведения лиц с РСА в переходном возрасте. Рассмотрены также особенности поведения в процессе социальной адаптации подростков с особыми потребностями.

Ключевые слова: аутичные расстройства, аутизм подростков, аутизм юношеского возраста, нарушения развития подростков.

Lypka N.V. The dynamics of the individuals with autism disorders behavior in adolescence and early adulthood

In this paper the behaviors of adolescents with disabilities is presented. The present state of research problems of persons teen and adolescent age with autistic disorders is analyzed. The paper singles out certain behaviors of adolescents with autistic disorders studied ways of interaction with adolescents studied the dynamics of their behavior and ways of socialization and adaptatsiyiyi in society. The study was conducted by the method of clinical test AAPEP. Underlying AAPEP test is a series of tasks that are considering competence challenges of life in three areas: the scale of direct observation, behavior in the household environment, behavior at school or at work. A study of the dynamics of performance in these areas for age groups of adolescents and youths with autistic disorder aged 14, 16 and 18 is presented. Based experimental observations show that in all the six functional areas for people with disabilities autism rates fall, as opposed to young people. Our studies clearly demonstrate the existence of features dynamic behavior of persons with RSA in the transition to adulthood. We also consider behaviors in the social adaptation of teenagers with special needs.

Keywords: autistic disorder, autistic adolescents with autism adolescence, adolescent developmental disorders.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 22.05. 2015 р.

Рецензент: д.психол.н. проф.. Шульженко Д.І.

УДК 159.923-053.4-056.064

Мартиненко І.В.

**ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТІСНОГО ПРОФІЛЮ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА
З СИСТЕМНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Стаття присвячена проблемі взаємовпливу особистості та комунікативної діяльності. Шляхом аналізу сучасних психологічних досліджень представлено характеристику особистісних якостей через призму комунікативної компетентності, комунікативного потенціалу особистості. Зазначено, що діти з системними порушеннями мовлення характеризуються особистісною незрілістю, залежністю від оточуючих, недостатністю емоційно-вольової та мотиваційної сфер. Аналіз даних констатувального дослідження дозволив виявити стан сформованості особистісних якостей дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення, що дало підстави для складання «Особистісного профілю дитини з системними порушеннями мовлення». Особистісний профіль містить 7 шкал у відповідності з полярними особистісними якостями: агресивність-миролюбство, тривожність - спокійність, конформізм - лідерство, відстороненість - залученість, стереотипність - креативність, індивідуалізм - співробітництво, ригідність - гнучкість. Зазначений профіль розроблений з метою комплексного оцінювання актуальних комунікативних можливостей дитини, комунікативних рис особистості зокрема, а також для відображення як сильних, так і проблемних зон комунікативної діяльності, зумовлених особистісними характеристиками. Описаний профіль дозволив також з'ясувати актуальні для дитини комунікативні труднощі базового рівня.

Ключові слова: особистісний профіль дитини, особистісні якості, особистість, комунікативна діяльність, системні порушення мовлення.

Однією із найактуальніших у сучасній психології є проблема розвитку особистості. Провідним фактором у розвитку та становленні особистості вчені виділяють спілкування з іншими людьми і формування на його основі взаємовідносин (Л.С. Виготський, 1983; В.М. М'ясищев, 1957; Л. І.Божович, 1968; О.М. Леонтьєв, 1983).

Спілкування – це взаємодія двох чи більше осіб, спрямована на узгодження і об'єднання їх зусиль з метою налагодження відносин і досягнення спільного результату [3].

У роботах багатьох авторів підкреслюється думка про те, що спілкування є не просто дією, а взаємодією: воно здійснюється між учасниками, кожен з яких є носієм активності і передбачає її у своїх партнерах [1-4; 7].

О.В. Запорожець (1974) підкреслює, що не кожну взаємодію людей можна вважати спілкуванням. Під спілкуванням слід розуміти «цілеспрямований процес, що вирішує завдання з узгодження дій декількох індивідів» [4, с. 7].

М.І. Лісіна (1986) виділяє чотири критерії, за якими в сукупності, визначають чи є взаємодія спілкуванням:

- спілкування передбачає увагу та інтерес до іншого, без яких будь-яка взаємодія неможлива,
- емоційне сприйняття впливів партнера по спілкуванню, емоційне ставлення до нього,
- ініціативні акти, спрямовані на привернення уваги партнера до себе,
- чутливість людини до того відношення, яке виявляє до нього партнер [3; с. 21-23].

Отже, спілкування – це специфічний вид діяльності, особливості якого полягають у його предметі. Предметом спілкування (комунікативної діяльності) є інша людина, суб'єкт, що має власні особистісні риси. Результатом спілкування є відносини, що складаються між партнерами по спілкуванню, які базуються на взаємному сприйнятті певних особистісних рис.

У зв'язку з цим можна констатувати, що одним із найважливіших факторів, що впливають на розвиток особистості, є соціальне середовище. Водночас, вивчення особистості і поведінки дитини поза взаємодією, спілкуванням з іншими дітьми є однобічним і недостатнім.

Особистісні риси в аспекті спілкування досліджувались у ракурсі комунікативної компетентності та комунікативного потенціалу індивіда. Ю.М. Ємельянов (1990), Ю.М. Жуков (1985), В.І. Кашницький (1995), Л.О. Петровська (1982), А.Г. Самохвалова (2013) у структурі комунікативної компетентності виділяють особливо значущу систему внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікативної взаємодії. В.І. Кашницький (1995) визначає комунікативну компетентність як багаторівневу інтегративну якість особистості. У дослідженнях Р.О. Максимової, В.В. Рижова такий комплекс індивідуальних особистісних рис називають комунікативним потенціалом особистості. Особливого значення набуває вивчення комунікативного потенціалу в дитячому віці.

Про роль внутрішніх особистісних факторів у спілкуванні дітей вчені зазначають у багатьох психолого-педагогічних дослідженнях (О.О. Кравцова, 1986; М.І. Лісіна, 1986; Л.А. Рояк, 1977; Т.А. Репіна, 1988; А.Г. Самохвалова, 2013; Т.В. Сенько, 1992; О.Є. Смірнова, 2004). У цих роботах наголошується на значущості внутрішніх особистісних факторів і в процесі і спілкування, і становлення взаємовідносин, і в статусному розподілі в групі.

Т.В. Сенько (1992) виділила чотири групи внутрішніх факторів, що впливають на статусне місце дитини в групі:

- фактори, пов'язані з зовнішнім виглядом та поведінкою дитини;
- фактори, що пов'язані з мотиваційною сферою;
- фактори, пов'язані з емоційно-вольовою сферою;
- фактори, пов'язані з індивідуально типологічними особливостями особистості [6].

Результати багатьох досліджень засвідчили, що поряд із зовнішніми якостями особистості статус тісно пов'язаний і з її внутрішніми характеристиками. Основними поміж них виступають мотиви і установки особистості, її самооцінка. Виявляється, що діти вибирають або відкидають товаришів по групі не стільки за їх переваги чи недоліки, скільки керуючись своїм суб'єктивним уявленням про їх особистість. При цьому виділяють такі мотиви вибору партнера по спілкуванню:

- 1) мотивація, пов'язана з емоційною сферою, зовнішньою привабливістю;
- 2) орієнтація на особистісні якості, глибину знань, ерудицію;
- 3) мотиви, що пов'язані з діяльністю групи, можливістю задушевних відносин і здатністю до співпереживання [8].

Аналізуючи психологічні дослідження ми дійшли висновку, що взаємовідносини, які є одночасно мотиваційною основою і результатом міжособистісного спілкування, не тільки впливають на прояви індивідуальних особливостей але й, значною мірою визначаються ними, зокрема при формуванні індивідуального стилю спілкування.

Отже, взаємозв'язок особистості і спілкування є важливим і різноманітним. Ефективність комунікативної діяльності великою мірою залежить від особистісних характеристик суб'єктів спілкування, оскільки передбачає не тільки суб'єктивний вибір партнера, а й взаємовплив та індивідуальне емоційне забарвлення у його процесі. Водночас, незрілість особистості, недостатня сформованість певних особистісних якостей зумовлюють труднощі у спілкуванні.

На думку А.Г. Самохвалової (2013) дитина, що характеризується труднощами у спілкуванні, не вміє адаптувати свою поведінку до вимог ситуації і особливостям партнера по спілкуванню; відрізняється недиференційованістю оцінок себе та інших; має низький рівень емпатії, з егоцентричною спрямованістю; не вміє підтримувати зоровий контакт; неадекватно сприймає та ідентифікує емоційні стани іншого; недостатньо спостережлива тощо [5].

Про специфічні риси особистості, що характерні для дітей із системними порушеннями мовлення (далі – СПМ), йдеться у дослідженнях С.М. Валявко, Г.А. Волкової, Л.А. Зайцевої, В.О. Калягіна, І.Ю. Левченко, М.Ю. Орешкіної, О.С. Орлової, В.І. Селіверстова, О.Ю. Фірсанової, Л.М. Шипіциної, В.М. Шкловського, Г.Х. Юсупової. Дослідники вважають, що дефіцитарність особистісної сфери цих дітей зумовлює особливості їх поведінки. Водночас, в аспекті впливу особистості на ефективність спілкування комплексних досліджень до сьогодні проведено не було.

У зв'язку з означеним, в контексті експериментального дослідження комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення, було розроблено особистісний профіль дитини з СПМ. Підставою для розробки стали експериментальні дані, отримані в результаті застосування методики «Особистісний профіль дитини» (А.Г. Самохвалової, 2013) [5].

Мета методики – визначити стан сформованості особистісних якостей дітей старшого дошкільного віку з СПМ, що мають вплив на їх комунікативну діяльність. Ця методика, на думку автора, дозволяє з'ясувати комунікативні труднощі базового рівня.

Методика містить 7 шкал, що відображають полярні особистісні якості. Експерти повинні на підставі спостереження за дитиною, виставити оцінку від 0 до 10 балів. Бал 5 свідчить про відсутність вираженості певної якості. Бали 0, 1, 9, 10 задають систему обліку, символізують гіпервираженість якості, відображають «зони ризику» в процесі міжособистісної комунікації. Експертами можуть виступати дорослі, що добре знають дитину (не менше 3 осіб). Для старших дошкільників - це два педагоги та психолог, музкерівник, інший педагог тощо.

Особистісний профіль дитини визначається за такими шкалами.

Шкала *«агресивність – миролюбство»*. Характеризує рівень внутрішньої та зовнішньої агресії дитини. Якщо дитина по відношенню до інших застосовує руйнівні чи залякувальні дії, то можна поставити крапку в позицію 2-3, бали 5-6 свідчать про ситуативну агресію захисного характеру (у відповідь на образ). Бали 7-8 свідчать про миролюбство дитини, схильність ладнати конфлікти. Крайній ступінь миролюбства – страх конфлікту, беззахисність – це 9-10 балів.

Шкала *«тривожність – спокійність»* відображає внутрішнє напруження дитини. Якщо дитина бентежиться, проявляє невпевненість, знервується, сильно хвилюється без причини, спостерігається тремор – ставиться крапка в позицію 2-3, такі діти дуже чутливі до власного персонального простору і можуть проявляти неадекватну реакцію, якщо хтось втручається в їхню територію. Якщо дитина впевнена в собі, спокійна - це 7-8 балів, однак гіперспокійність – це 9-10 балів, відображає «емоційну тупість» і може бути причиною труднощів у спілкуванні, так само як і підвищена тривожність.

Шкала *«конформізм - лідерство»* відображає тенденцію дитини підкорятися або лідером в дитячому колективі. 2-4 бали вказують на ступінь залежності поведінки дитини від думки оточуючих, тенденцію до підкорення, нездатність виражати власну думку, потребу в підкоренні, легкість відмови від власних бажань. Бали 5-6 відповідають ситуативному проявленню лідерських якостей (в залежності від настрою, ситуації, настрою, самопочуття). Бали 7-8 відображають явне виражені лідерських якостей: ініціативність, активність, вміння організувати інших дітей, прагнення бути першим, орієнтування на успішність тощо. Бали 9-10 виставляються у тому випадку, якщо дитина у дитячому колективі є деспотом, нав'язує волю іншим, проявляє егоцентризм не терпить ініціативність інших дітей.

Шкала *«відстороненість - залученість»* показує рівень мотивації дитини до занять, інтерес до сумісної діяльності, пасивність чи активність її участі. Якщо дитині нецікаві сумісні дії, вона в'яла, безініціативна, хоче/просить додому, капризує, йому ставлять 2-3 бали. Якщо дитина більше схильна до спостереження за діяльністю ніж брати участь, водночас відчувається її інтерес, можна ставити 4-5 балів. Бал 6 відображає достатньо емоційну та діяльну залученість в процес і ситуативну активність. Якщо дитина бере участь в усьому, швидко підхоплює ідеї, прагне баагато чого робити самостійно, ставиться 7-8 балів. Гіперзалученість у діяльність утруднює рефлексію, знижує адекватність

комунікативних проявів дитини – 9-1- балів.

Шкала «стереотипність – креативність» відображає специфіку протікання у дитини творчих процесів. Перевага у діяльності і спілкуванні стереотипних одноманітних дій, фраз, поведінкових манер оцінюється в 2-3 бали. Ситуативний прояв креативності в залежності від настрою, соціометричного статусу дитини в групі, емоційної близькості з партнером по спілкуванню оцінюється в 4-6 балів. Перевага нестандартних моделей поведінки, індивідуально забарвлених суджень, здатність вирішувати ситуації нетрадиційними способами оцінюється в 7-8 балів. Гіперактивність відображається в манерності дитини, надмірній демонстративності, що часто є причиною утрудненого спілкування – це 9-10 балів.

Шкала «індивідуалізм - співробітництво» відображає рівень комунікабельності дитини. Якщо дитина прагне бути на самоті, неохоче бере участь у сумісній діяльності, проявляє ворожість при залученні її до спільної справи, то їй надаються 2-3 бали. Якщо дитина прагне до інших, хоче бути в колективі, але навички співробітництва розвинені слабо – то це 4-5 балів. Бали 6-7 відображають прагнення дитини до співробітництва, сумісної діяльності, продуктивну міжособистісну взаємодію в мікрогрупі знайомих ровесників. Бал 8 символізує тенденцію до переважно групової форми взаємодії, навіть до малознайомих ровесників.

Шкала «ригідність - гнучкість» відображає рівень психологічної гнучкості дитини, її вміння переключатися з одного виду діяльності на інший, приймати нове, бути адекватній ситуації. Якщо дитина надмірно вперта, її неможливо переконати, вона не приймає нового, довго адаптується до змінених умов діяльності, то ставиться 2-3 бали. Ситуативній впертості та ригідній поведінці відповідають бали 4-5. Достатня гнучкість, на високому рівні адаптація до змінених умов, здатність переносити на нову ситуацію набути раніше досвід відповідає 6-8 балам. Надмірна гнучкість часто призводить до непослідовності і алогічності дій дитини, утруднює процес планування та реалізації комунікативних програм – 9-10 балів.

Опитування за описаною методикою здійснювалось в спеціальних логопедичних та загальноосвітніх дошкільних закладах. Респондентами виступили 82 педагоги. Дослідженням було охоплено 401 дитину старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення та 209 дітей означеного віку з нормальним мовленнєвим розвитком.

Узагальнення результатів описаної методики дозволило визначити середньостатистичний портрет старшого дошкільника з системними порушеннями мовлення, його особистісний профіль. Для більшості з цих дітей характерні такі риси як: миролюбство (68 %), спокійність (63 %), конформізм (50 %), залученість до колективної діяльності (60 %), ситуативні прояви креативності (39 %), прагнення до співробітництва (55 %), відносна гнучкість у спілкуванні з оточуючими (66 %).

Порівняльний аналіз особистісного профілю дитини з СПМ та нормальним мовленнєвим розвитком (далі – НМР) засвідчив певні відмінності (рис.1).

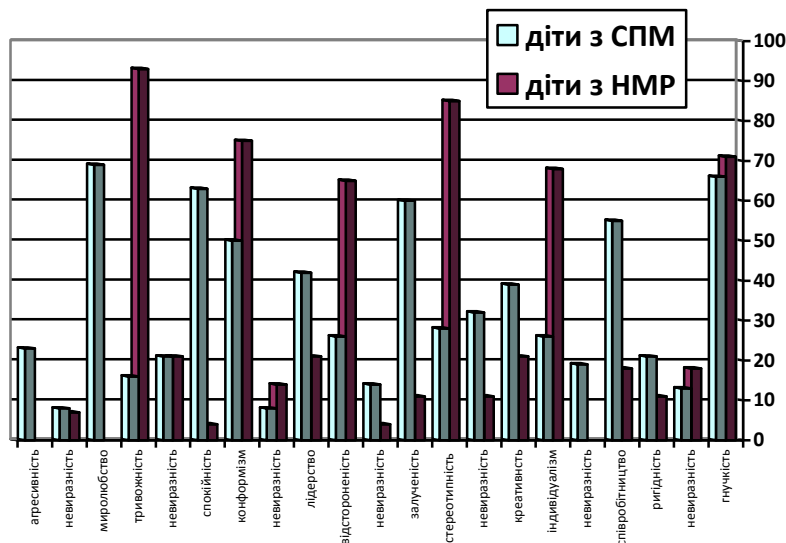

Рис.1. Характеристика особистісних рис дітей із СПМ та НМР за шкалами «Особистісного профілю» (у відсотках).

Так, за шкалою «агресивність – миролюбство», серед дітей із СПМ виявлено більшу кількість осіб з агресивністю (23 % проти 7 % серед НМР) та невиразністю цих якостей (8 % проти жодного).

За шкалою «тривожність – спокійність» на думку педагогів серед дітей з СПМ спокійних дітей менше (63 % проти 75 % серед НМР) за рахунок більшої кількості дітей з недостатньою вираженістю цих якостей (21 % проти 4 % – НМР).

Особистісна риса, що відрізняє дошкільників із СПМ від однолітків із НМР за третьою шкалою «конформізм – лідерство» є конформізм (50 % проти 14 % – НМР). Це свідчить про залежність поведінки дітей означеної категорії від думки оточуючих, тенденцію до підкорення, нездатність виражати власну думку.

Узагальнення результатів за шкалою «відстороненість – залученість» засвідчило більшу кількість серед дітей із СПМ незацікавлених у сумісних діях (26 % проти 4 % – НМР).

За шкалою «стереотипність – креативність» виявлено значні відмінності: вагомій частині дітей із СПМ притаманна стереотипність (29 % проти 11 % – НМР) та недостатня вираженість означених рис (32 % проти 21 % – НМР). Тільки за цими особистісними рисами групи респондентів із СПМ розподілилися із незначною різницею (29% – 32% – 39%)

Аналіз даних за шкалою «індивідуалізм – співробітництво» засвідчив, що прагнення до самоти та індивідуальних видів роботи відмічається тільки у дітей із СПМ (26 % проти жодної дитини з НМР).

За сьомою шкалою «ригідність – гнучкість» діти з СПМ теж відрізняються від однолітків з НМР: виражені труднощі в адаптації і переключенні до нових умов характерні для 21 % дітей з СПМ (проти 11 % – НМР), недостатня вираженість означених рис – у 13 % дітей із СПМ та 18 % – з НМР.

Таким чином, особистісний профіль дитини з СПМ різниться від профілю однолітка з НМР за всіма параметрами. Найбільші відмінності виявлено за шкалами «конформізм – лідерство», «стереотипність – креативність», «індивідуалізм – співробітництво». Оскільки виділені в профілі особистісні якості є важливими у спілкуванні з однолітками та дорослими, можна припустити, що їх недостатня сформованість зумовлює у дітей із СПМ базові комунікативні труднощі. Однак це припущення вимагає подальшого вивчення та експериментального підтвердження.

Особистісний профіль дитини з системними порушеннями мовлення не вичерпується даними описаної методики. Доповнили дані про особистісні якості дітей із СПМ результати спостереження, методик для вивчення емоційної сфери, емпатії, рефлексії, а також експертні висновки батьків та педагогів. Узагальнення і аналіз зазначених даних і є наступним етапом у нашому дослідженні.

Використана література

1. **Выготский Л.С.** Психология развития человека. — М.: Изд-во Эксмо, 2005. — 1136 с.
2. **Леонтьев А.А.** Психология общения: Учеб. пособие. - М.: Смысл, 1999. - 365 с.
3. **Лисина М.И.** Проблемы онтогенеза общения. - М.: Педагогика, 1986. -144 с.
4. **Развитие общения у дошкольников** / Под ред. А. В. Запорожца, М. И. Лисиной. – М., 1974. – С. 288.
5. **Самохвалова А.Г.** Коммуникативные трудности ребенка: проблемы, диагностика, коррекция : учебно-методическое пособие. – СПб, Речь, 2011.- 432 с.
6. **Сенько Т. В.** Зависимость положения дошкольников в группе сверстников от форм их личностного поведения // Вопросы психологии, 1991. – № 5. – С. 23 – 28.
7. **Смирнова Е.О.** Особенности общения с дошкольниками: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений.- М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 160 с.
8. **Швалева Н. М.** Мотивы выбора партнера для межличностного общения в группах различного уровня развития // Социально-психологические проблемы управления коллективами. – М.: Прогресс, 1974. – С. 16–27.

References

1. **Vygotskiy L.S.** Psihologiya razvitiya cheloveka. — М.: Izd-vo Eksmo, 2005. — 1136 s.
2. **Leontev A.A.** Psihologiya obscheniya: Ucheb. posobie. - М.: Smyisl, 1999. - 365 s.
3. **Lisina M.I.** Problemy ontogeneza obscheniya. - М.: Pedagogika, 1986. -144 s.
4. **Razvitie obscheniya u doshkolnikov** / Pod red. A. V. Zaporozhtsa, M. I. Lisinoy. – М., 1974. – S. 288.
5. **Samohvalova A.G.** Kommunikativnyie trudnosti rebenka: problemyi, diagnostika, korrektsiya : uchebno-metodicheskoe posobie. – SPb, Rech, 2011.- 432 s.
6. **Senko T. V.** Zavisimost polozheniya doshkolnikov v grupe sverstnikov ot form ih lichnostnogo povedeniya // Voprosyi psihologii, 1991. # 5. - S. 23-28.
7. **Smirnova Ye.O.** Osobennosti obscheniya s doshkolnikami: Ucheb. posobie dlya stud. sred. ped. ucheb. zavedeniy.- М.: Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2000. – 160 s.
8. **Shvaleva N. M.** Motivyi vyibora partnera dlya mezhlichnostnogo obscheniya v gruppah razlichnogo urovnya razvitiya // Sotsialno-

psihologicheskie problemy upravleniya kolektivami. – М.: Progress, 1974. – С. 16–27.

Мартыненко И. В. Характеристика личностного профиля старшего дошкольника с системными нарушениями речи.

Статья посвящена взаимосвязи личности и коммуникативной деятельности. Путем анализа современных психологических исследований, представлена характеристика личностных качеств индивида через призму коммуникативной компетентности, коммуникативного потенциала личности. Отмечено, что дети с системными нарушениями речи характеризуются личностной незрелостью, зависимостью от окружающих, недостаточностью эмоционально-волевой и мотивационной сфер. Анализ данных констатирующего исследования позволил выявить состояние сформированности личностных качеств детей старшего дошкольного возраста с системными нарушениями речи, что дало основания для составления «личностного профиля ребенка с системными нарушениями речи». Личностный профиль содержит 7 шкал в соответствии с полярными личностными качествами: агрессивность - миролюбие, тревожность - спокойствие, конформизм - лидерство, отстраненность - вовлеченность, стереотипность - креативность, индивидуализм - сотрудничество, ригидность - гибкость. Указанный профиль разработан с целью комплексной оценки актуальных коммуникативных возможностей ребенка, коммуникативных качеств личности, а также для отображения как сильных, так и проблемных зон коммуникативной деятельности, обусловленных личностными характеристиками. Описанный профиль позволил также выявить актуальные для ребенка коммуникативные трудности базового уровня.

Ключевые слова: личностный профиль ребенка, личностные качества, личность, коммуникативная деятельность, системные нарушения речи.

Martynenko I.V. Description of the personal profile for the elder preschooler with system speech disorders.

The article covers the matters of interdependence between the personality and communication activity. By the means of analysis of the contemporary psychological researches it presents description of the personality traits through the lens of communication competence and the personality's communication potential. The author states that the children with system speech disorders suffer from personal immaturity, they are also dependent on the surrounding persons, experience insufficiency in the emotional-volitional and motivation areas. Ascertaining research data analysis allowed defining developmental level of personal traits of elder preschoolers with system speech disorders. Based on these results there has been developed a «Personal profile of a child with system speech disorders». The given personal profile includes 7 scales addressing polar personality traits: aggressiveness – peacefulness, tranquillity – anxiety, conformity – leadership, detachment – involvement, stereotypes – creativity, individualism – cooperation, and rigidity – flexibility. Presented profile was developed for the purpose of integral assessment of the child's current communication abilities, in particular personal traits involved in communication, as well as in order to showcase both strengths and weaknesses in communication activity, caused by the personality issues. The given profile also allowed discovering current basic communication challenges faced by a child.

Keywords: personal profile of the child, personal qualities, personality, communicative activity, system speech disorders.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 22.05. 2015 р.

Рецензент: д.п.н. проф.Шеремет М.К.

УДК 159.922.1: 376.2

Найдюнова Г. О., Пахолок Т. О.

ПСИХОСЕСУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ

У статті розглянуто поняття «психосексуальний розвиток людини», зроблено огляд основних теорій психосексуального розвитку, висвітлено деякі особливості психосексуального розвитку дітей та підлітків з психофізичними особливостями. Описано результати проведеного емпіричного дослідження статеворольової ідентифікації дітей старшого дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату. Визначено, що статева ідентифікація таких дітей залежить від ступеню вираженості основного порушення, а також від наявності порушень емоційно-вольової сфери, інтелекту.

Ключові слова: психосексуальний розвиток, статеворольова ідентифікація, порушення опорно-рухового апарату, дошкільний вік.

Постановка проблеми. Зростання кількості дітей з психофізичними особливостями у сучасному світі зумовлює цілу низку проблем, пов'язаних із їхньою соціалізацією. Проблема психосексуального розвитку дітей з порушеннями у розвитку є надзвичайно важливою, її розв'язання спрямоване на отримання можливості самоствердження у різних соціальних сферах.

Проблемою психосексуального розвитку людини досліджували займалися З. Фройд, Д.Мані, М.Фанті, С.Гроф, Л.Н. Акімова, Г.С. Васильченко, В.М. Маслова, І.Л. Ботнєва, С.В. Діденко, О.С.Козлова та ін. Психосексуальний розвиток дітей та підлітків з психофізичними порушеннями вивчали Д. Ісаєв, В.Каган, О. Шпек тощо. Дж. Ріалмуто, Л. Рубл, М. Далрімпл, Даллдорф, Вінг досліджували особливості психосексуального розвитку осіб з аутизмом. Питання психосексуального розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату розробляли Г. Берман, Д. Харіс, Р. Енрайт, М. Гілпін, Т. Карсерс, Г. Буковий.